

Mojca Piškori

Jelka Vukobratović

Academy of Music, University of Zagreb

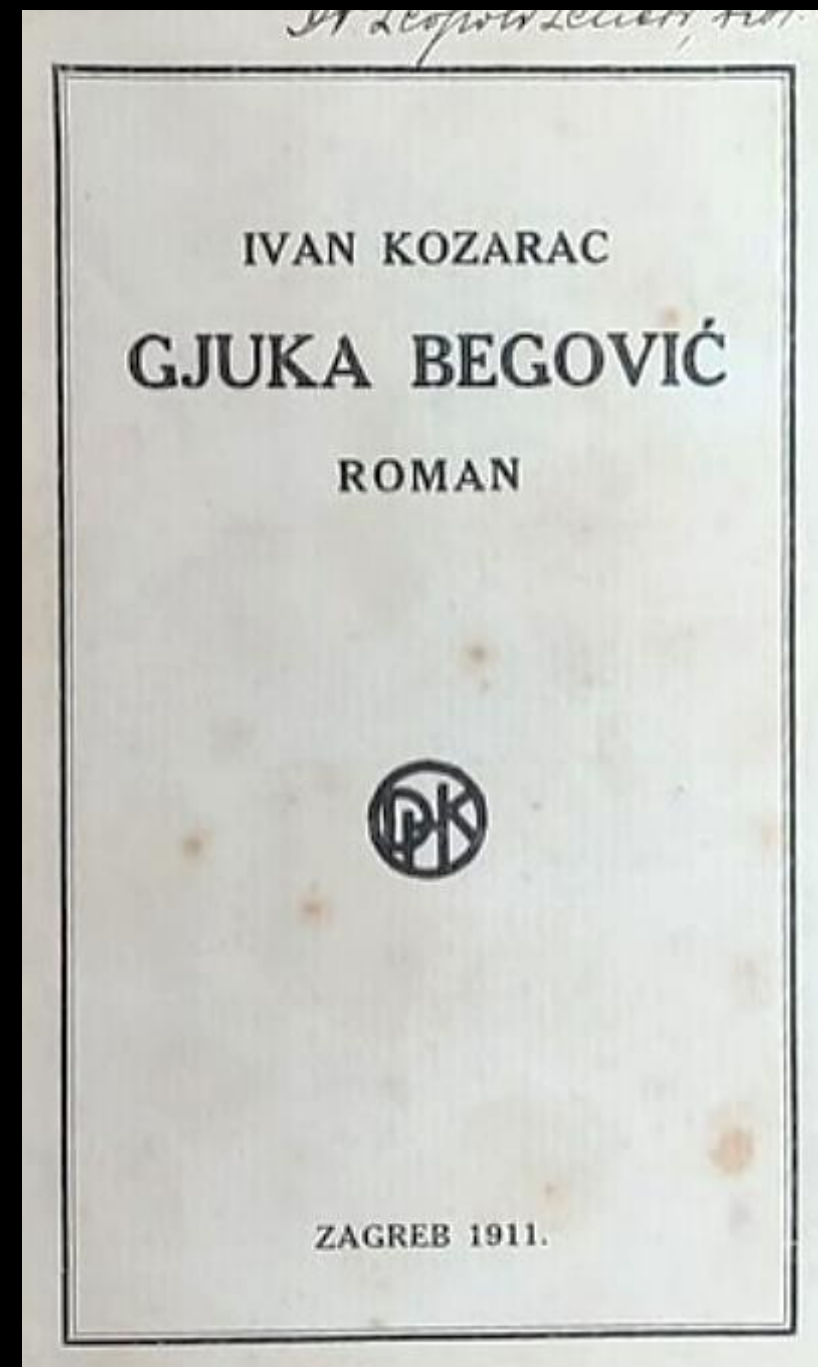
**In Search of the Invisibilised:
Romani Musicians in the Musical
Landscapes of Interwar Zagreb**

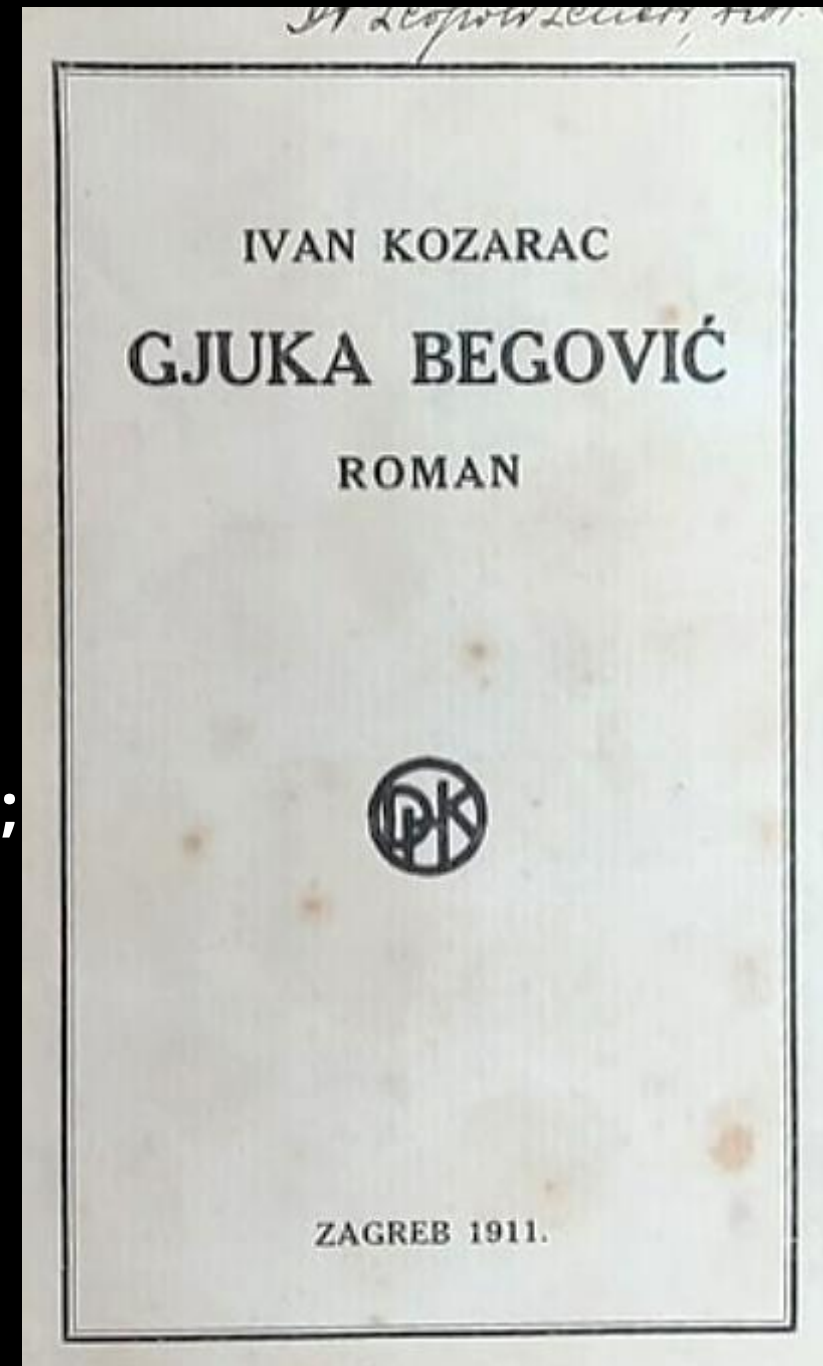
Ipak je uzeo večeru, par cigara, i dozvao onog s harmonikom, dao mu dvije krune i zapovjedio da nešto posvira, a sam se zamislio. Sve mu tu bilo nekako žuhko i bljutavo: i birtašica i vino i harmonika. Cigane je on htio! Ovo harmonike njemu samo dreči uz uši, ne hvata mu srca, ne uznosi duše, ne buni krv. A ciganska egeda, ona cikne i podvikne, kad ona zajeca i na njoj struna kad neobuzdano pogudi - to je čovjek odmah drugačiji. Mijenja se u srcu i na licu.

Kljakav vođa ciganske družine trgovački omjeri Đuku, upozna ga, i, očito zadovoljan, priđe k njemu.

- Ej, Đuka, kako je? - Kako zdravlje? - pita.

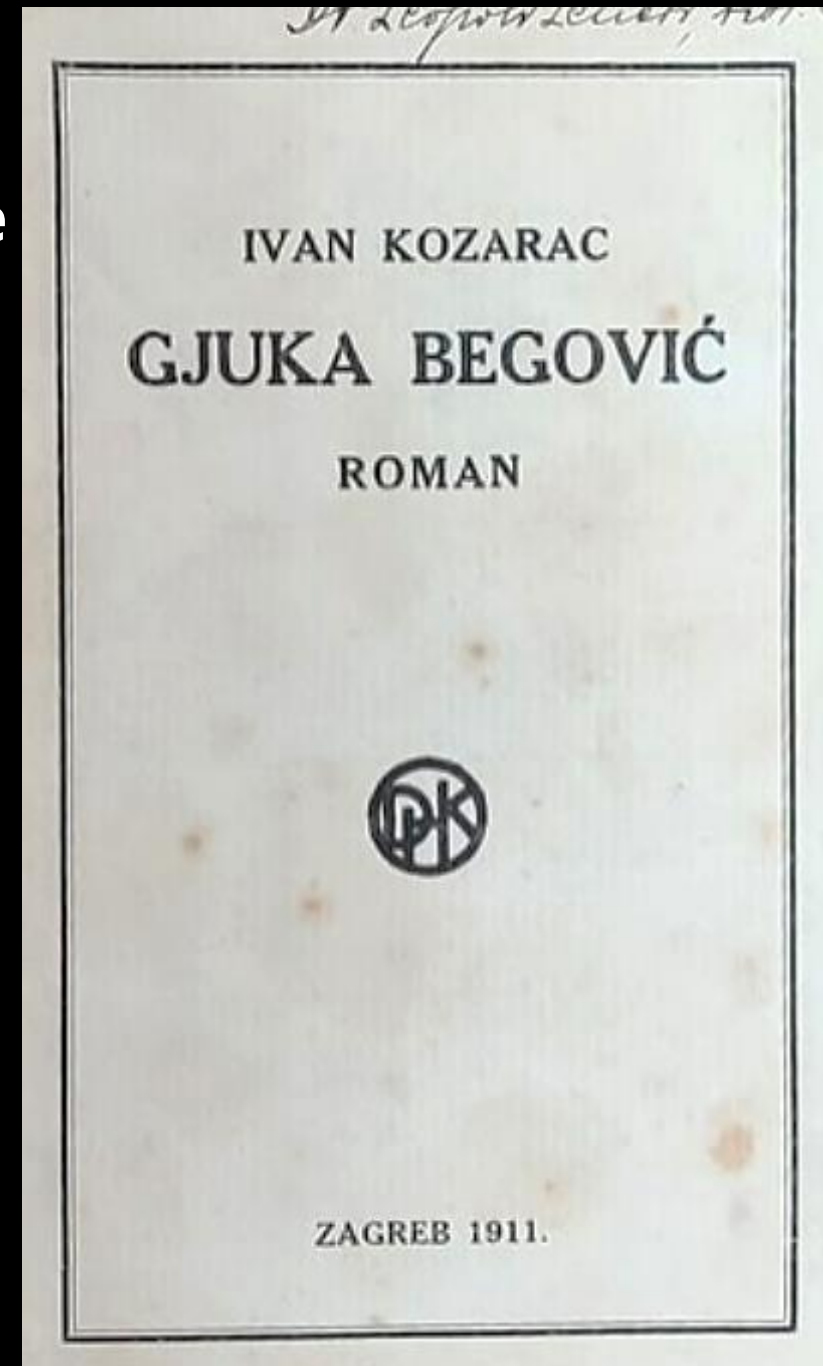
- Ne pitaj, nego reži, znaš, šta j' to: reži, sunce ti cigansko! - razirošeno mu odvrća Đuka, sjeda za Onaj kljakavi kratko nešto reče, povuče preko egeda i već sve egede cvile, pijujuču i jecaju, klikću; Bećarac je... U Đuku hitro silazi nešto sa tom glazbom, ide mu žilama, drma mu tijelom, u poklicima prodire na usta. I omamljuje, pali njega. ... Usta mu se suše; žeđa... Pije zato... pije čašu za čašom...

Đuka je sav u golemom čuvstvu, što ga porodila ta silna, a tiha svirka. On i ne zna, a suza mu se krade između trepavki i nečujno se runi niza obraz. Pa šta su sve te banke, šta zemlja, kuća, kći, rodbina, cio svijet, šta sve to prama tom golemom čuvstvu! Za Đuku to - ko i ništa! Da, on bi zbilja i košulju dao svoju sa sebe, samo da ne stane Gliša, da ne utihnu egedede!

...

Prije negoli je i po drugi put selo utonulo u mrak večera - Đuka je prodao i kuću i nastavio gdje je u jučeranju večer prekinuo...

Ovamo dođi, kraj mene stani,
ciganski sine, garave puti,
strune nategni četiri svoje
i čekaj, Cigo, čekaj i – šuti.

...

A kad ti zadnju krajcaru bacim,
makni se, bježi, sreće ti tvoje;
jer bi ti moglo pući i čelo,
ciganska bagro, od ruke moje!...

ОВДЕ ПОЧИВАЈУ
ЧЕДОМИР и МАРА
НИКОЛИЋ

Zagreb record factory
Edison Bell Penkala

- 1927-1936
- „Gypsy Music” as a separate category in the catalogues

other Romani musicians in the EBP production

- Paja Nikolić and Sofka Nikolić
- Đ. Đorđević (Gj. Gjorgjević, Dj. Djordjević)
- Sava Milković
- Stevo Nikolić
- **Paja Todorović** (the only Zagreb based ensemble)

Sa violinom kroz život

Primaška slava Sandora Nikolića.

Zagreb je upoznao mnogo Nikolića, počam od nekadašnjeg podbana Nikolića-Podrinjskog pa sve do Nikolića cigana i svinajslavniji to momentano ne znamo, ali znaa to je: Sandor Nikolić, koji sada podrumskom »Mignonu« na početku Daltreba već jedamput nešto prozboriti, tim prije, što se za to pružila veoma zgodna prilika: Sandor je upravo jubilarski svečano svirao na velikoj zabavi kluba »Šokadije« u Zagrebu 16. o. mj., tronuvi duboko sebe cirajući najtoplijim cilikom rastaljeno zlato i srebrio svoje i naše mladosti. I molili su me, da ga opišem.

Sandor je primaš skoro četrdeset godina, a gudi i duže, nekako od svoje sedme godine. Rodio se 1871. godine u Županji, u šokačkom kraju, odakle se regrutuju i eksportiraju najbolje ciganske muzikantske sile. Samo su neznanje, bivša Austrija, te naša skromnost i nepokretnost krivi, što ta šokačka sela ne stekoše u javnosti šabačkog renomea i što Nikolići ne tukoše ranije u popularnosti Cievariće.

Sandor, sin bijelih, koritarskih cigana, počinje svoju karijeru normalno: prati oca svirača po seoskim lumpacijama na vašarima i zabavama, izvrsno kapira i predstavlja očev ponos. Predviđaju mu krupnu budućnost. On postepeno osvaja i preuzima poziciju primaša, pa sa svojom družinom zabavlja Engleze u županjskoj taninskoj tvornici, diže Sokcima pare po svatovima i dru-

gim terevenkama, zalijeće se u cijelu »cvel-veriju« i svi uživaju, kad za svoje balove i slave mogu da dobiju Sandorovu muziku. Lijep, gladak i sladak, Sandor izaziva i mnogobrojna ženska ludovanja poput svojih mađarskih kolega, samo ne u barunskim porodicama. Njegovoj se prvoj, rastavljenoj ženi ciganki pomračuje um od ljubavi za njim . . .

Tako Sandor prolazi selima do svoje tridesete godine. Onda prelazi u Vinkovce. Njegova je kapela tada već čuvena. S njim je već i njegov sin Adam, koji još i danas, jedini od davne družine, vjerno prati svoga oca na cimbalima, prešavši s njim sve burne anabaze i katabaze noćnih doživljaja kroz tridesetak godina. Vinkovci su odsad glavni grad Sandorovih znamenitih primaških ekspresija. On se ženi sa jednom Hrvaticom iz Bjelovara, nosi debeo zlatan lanac, halbelindar i stiće kuću u vinkovačkoj Molinarijevoj ulici. Lokali: »Crni konj«, »Slavonija« i »Lehner« godinama ore od napasne i pomamne svirke dvanaestorice ljudi pod njegovim vodstvom. Bogati i bijesni šumski trgovci (Šokadija je onda bila centar trgovine sa šumama, gubeći divne stoljetne hrastove!) ispražnjuju pune budelare, razbijaju čaše, flaše i stolove, dočekuju zore lijepeći Sandoru na čelo pocijepane stotinjarke, daju mu dukate da svira

priznaje . . .
onda.
Kasnije Sandor seli dalje u Kolo, Kasino, Palmotić, City itd. No ljudi se otrežnjuju i sve je manje stodinarskih eksplozija. Živi se od uspomena. Velike se ciganske kapele raspadaju, jer se dosta ne zaraduje. Sandor međutim ne seli iz Zagreba. Njegova dominacija gasne, ali se on ne predaje. Njega drži velika slava prošlosti. On sa sinom i sinukom podržava tradiciju i taj tercet (dvi vijoline i cimbal) privlači uvijek goste u »Mignon«. Ovdje se Sandor gospodski pojavljuje o ponoći i dočekuju zoru. Katkad se u njemu uzbude stari zanosi i sinu tonovi mladenačkoj svježini ispod sigurne ruke. Sandor po koji put ganuto i sentimentalno priča o Županji, Vinkovcima, sjeća se mnogih imena i ličnosti, pa istom uzdahne:
—Eh, lijepo smo mi živjeli u Vinkovcima. Onda je par pilića bio tri seksera! A kad? . . .